

עלון בני דוד – פרשת וישלח לצמוח מכל משבר

בפרשה הקודמת למדנו מיעקב אבינו את אמנות ההקשבה, שמאפשרת לגלות את ה' גם במקום או בסיטואציה שבו נוטים לחשוב שהוא נעדר. בפרשתנו, גישה זו משתכללת, במאבק של יעקב עם המלאך, מאבק שנמשך לילה שלם ומותיר את יעקב פגוע ברכו.

בדרך כלל, מלאכים נשלחים כדי לעזור לצדיקים. רק במקרה של יעקב המלאך נשלח כדי לתת לו מכות. זאת בהתאם לקו החורז את חייו של יעקב – מאבקים, סיבוכים ומשברים. לכאורה יעקב משיג את הניצחון כשהמלאך מבקש ממנו, בעלות השחר, לתת לו ללכת, אולם יעקב לא מוכן לשחרר אותו סתם כך: **"וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּי"** – הואיל וכבר למדתי את תורת המשברים, אני יודע שאסור לצאת ממאבק במאזן אפס. מי שלא צומח – קמל, המשברים מופיעים כדי שנתקדם, מוכרחת להיות כאן ברכה. כשאדם מתבונן היטב בקורותיו בעולם הזה, הוא יוכל לזהות שני גרפים – גרף המשברים וגרף הצמיחה. מיעקב אבינו אנו למדים ששני הגרפים הללו מקבילים.

עניין זה רמוז גם בעיתויו של המפגש הזה – עלות השחר. איננו חווים את הלילה כרצף אחד, אלא כתהליך, כאילו שמשעה לשעה הולך ומחשיך יותר. ואז, דווקא בשיא החושך, מתחיל השחר לעלות. הלילה נגמר רק כשהאור מתחיל להופיע, וכך גם המשבר מסתיים לא כשהוא מסתלק, אלא כשצומחים ממנו, כשמופיעה ברכה.

רעיון זה עומד ביסוד הבריאה כולה. הרי נשאלת השאלה – מה הנשמה "מרוויחה" מכך שהיא יורדת לעולם? קודם ירידתה – לנה בצל שדי, תחת כנפי השכינה, ובשובה, אחרי שנות הופעתה בחיי העולם הזה, במקרה הכי טוב היא שוב תחזור לאותו המקום, אז למה לה כל העניין הזה? על כך השיבו חכמי הסוד שנשמה שהצליחה בייעודה אינה חוזרת לאותה המדרגה שבה הייתה קודם לירידתה, אלא היא עולה למדרגה יותר נעלית.

תהליך זה מתרחש גם בעולם הרוח. לדוגמה, הרב קוק ראה בכפירה תופעה מכאיבה אבל חיונית, כי הוא הניח שהשאלות הקשות שהיא מעלה תעוררנה ותדרבנה דווקא את עולם האמונה, וכך תצמח אמונה יותר בהירה וטהורה. "לא אשלחך" – את רוח הכפירה, "כי אם ברכתני", רק כאשר אמונתי תתעלה, ותהיה בדרגה נעלית יותר משהייתה לפני שאותגרה על ידי החצים המושחזים שתרבות הכפירה שיגרה לעברה.

כן הדבר בחיי הכלל, ביחס לעימותים תרבותיים שעם ישראל ידע במהלך ההיסטוריה. אחת ההתנגשויות התרבותיות החריפות ביותר שהיו לנו היא המאבק בתרבות יוון, עליה אומר הרב קוק (עין איה, פרק שני סימן יג):

"לא רק את הרע נקבל, מפגישה זו של רוח יוון החודר במשכנות יעקב, עד שאין לנו כלל במה לשמוח על מציאותו, כי אם כך היא מידתו של מקום ברוך הוא בהנהגת עולמו בכלל, והנהגתו עם ישראל בפרט, כי כל אותם הדברים המתנגדים ונראים רעים במציאותם, הם עצמם גורמים לפאר יותר את כוח הטוב והאמת."

בהמשך פירושו שם הוא מסביר מה בדיוק היהדות לקחה מן התרבות היוונית, אבל לענייננו העיקרון הוא החשוב – המשברים מופיעים כדי שנצמח מהם, וזו תהיה החמצה של ממש אם נסתפק בסילוקם, מבלי לשאוף להופעת הברכה בחיינו.

את המנגנון האלוהי שעומד מאחורי תהליך זה ניתן להסביר בשני אופנים. ניתן לומר שכל מאורע ספציפי שמתרחש "מהונדס" באופן מדויק כדי להוביל לברכה הדרושה לנו, וניתן גם לומר באופן כללי יותר שזהו חוק טבוע במציאות – החיים כוללים בעצם אופיים את ההסתבכות ואת המשבר, ופוטנציאל הצמיחה טמון בהם באופן מובנה, כך שלא משנה מה גרם למשבר, תמיד יהיה ניתן לצמוח ממנו, אם רק נבחר בכך.

וכך סיכם את הנושא דוד המלך, שכל דרכו המפוארת התאפיינה בצמיחה ממשברים: **"גם כי אֶלֶךְ בְּגִיַּא צְלֻמוֹת לֹא אִירָא רַע כִּי אֶתֶּה עֹמֵדִי שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֲנֶתְךָ הִמָּה יִנְחַמְנִי"** (תהלים נג ד). אני מוצא נחמה גם בשבט שלך, כלומר גם במקל שבו אתה מכה ומייסר אותי, כי אני יודע שגם אם לא הייתי בוחר לחטוף את המכות הללו מלכתחילה, אני בטוח שביכולתי לצמוח מהן ולראות גם בהן את הברכה.